



JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Eva Sjölund

Utländska kapitalförsäkringar

Examensarbete
20 poäng

Christina Moëll

Skatterätt

VT 2001

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och problemställningar	5
1.3 Forskningsläge	6
1.4 Avgränsning och disposition	6
1.5 Metod och material	7
2 KAPITALFÖRSÄKRINGAR	9
2.1 Utländska kapitalförsäkringar	12
2.2 Försäkringspremier som betalas till utlandet	13
2.3 Premieskatt	14
3 EG-FÖRDRAGETS BESTÄMMELSER OM FRI RÖRLIGHET AV TJÄNSTER OCH ICKEDISKRIMINERING	16
3.1 Skattesystemets kongruens	17
3.2 Premieskattens överensstämmelse med EG-rätten	18
4 AVKASTNINGSSKATT PÅ UTLÄNDSKA KAPITALFÖRSÄKRINGAR	21
4.1 Förmögenhetsskatt	24
4.2 Kapitalunderlaget	25
4.3 Skatteunderlaget	25
4.4 Skattesatser	26
4.5 Avräkning av utländsk skatt	26
4.6 Dubbelbeskattning trots lagstiftning om avräkning	27

5	MÖJLIGHETER TILL INTERNATIONELL SKATTEFLYKT	29
5.1	Skatteflykt med hjälp av kapitalförsäkringar	30
5.2	Rena kapitalförsäkringar	30
5.3	Förtäckt lön	31
5.4	Förtäckt realisationsvinst	31
5.5	Förtäckt inkomst av näringsverksamhet	31
5.6	Omvandling av kapitalförsäkringspremie till ”ränta”	32
5.7	Avyttring av aktie i fåmansföretag till försäkringsbolag	33
6	FÖRMÅNSTAGARE	35
7	AVSLUTNING OCH ANALYS	37
	LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING	39
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	41

Sammanfattning

Livförsäkringar delas vid beskattningen upp i två grupper. Först och främst har vi pensionsförsäkringarna som definieras i lagtexten och som ger rätt till ett allmänt avdrag från förvärvsinkomsten medan det utfallande beloppet sedermera är skattepliktigt. De försäkringar som inte faller in under definitionen för pensionsförsäkringar och som till största delen utgörs av försäkringar tecknade i utlandet, räknas till kapitalförsäkringar. Dessa ger inte rätt till några avdrag men det utfallande beloppet är därmed heller inte skattepliktigt.

Kapitalförsäkringen kan utnyttjas för att uppnå betydande skatteförmåner om den används på rätt sätt. Förutom vid ett rent sparande så kan stora belopp överföras till släkt och vänner skattefritt. Till valfri förmånstagare får nämligen en summa på sex basbelopp överföras under varje tioårsperiod utan skattekonsekvenser. Jämför man detta med en ren gåva där endast 10 000 kr. får ges skattefritt till en och samma person per år så uppnås över det dubbla beloppet med en kapitalförsäkring.

Fr.o.m. år 1990 betalade försäkringstagare i Sverige skatt på premiebetalningar som gjordes till försäkringar som de hade tecknat i ett utländskt försäkringsbolag som inte hade något fast driftställe här i landet. Så småningom utvidgades premieskatten till att gälla, inte bara premiebetalningar, utan även köpeskillingen vid förvärv av s.k. begagnade utländska försäkringar. Denna premieskatt infördes för att kompensera det skattebortfall som uppstod när pengar fördes ut till försäkringsrörelser utanför landets gränser. De försäkringar som tecknades i svenska försäkringsbolag beskattades och beskattas fortfarande, nämligen med avkastningsskatt som betalas av försäkringsbolagen.

Premieskatten medförde dock att den skatt som betalades på de utländska försäkringarna översteg den skatt som hade utgått om försäkringen hade tecknats i ett svenskt försäkringsbolag. De som hade tecknat en utländsk försäkring var själva tvungna att betala in skatten samt lämna upplysningar om det skattesystem och skattesatser som gällde i försäkringsgivarens land, för att någon nedsättning av skatten skulle kunna ske. Detta tillsammans med det faktum att även om nedsättning av skatten medgavs kunde en tröskeleffekt aktualiseras. All den utländska skatten fick inte avräknas och dubbelbeskattning uppkom vilket fick till följd att försäkringstagare valde att avstå från att teckna utländska försäkringar.

Detta var ett sådant problem att det begärdes en prövning av EG-domstolen om den svenska premieskatten stred mot EG-fördragets bestämmelser om den fria rörligheten av tjänster och EG-rättens diskrimineringsförbud. I det omtalade Safir-målet meddelade EGD att premieskatten var fördragsstridig. Sverige hade dock redan innan domslutet avskaffat denna skatt och ersatt

den med avkastningsskatten som nu gällde både för inhemska och utländska kapitalförsäkringar.

Skillnader mellan beskattningen kvarstår dock fortfarande då det är försäkringsgivaren som är skattskyldig när det gäller de försäkringar som tecknats i Sverige medan skattskyldigheten vid de utländska försäkringarna ligger på försäkringstagaren. Vidare blir beskattningen inte densamma och försäkringstagaren måste inkomma med upplysningar om försäkringsstatens skattesystem.

Dessa olikheter vid beskattningen kritiserades i Safir-målet men finns alltså trots detta kvar i den nu gällande avkastningsskatten. Vid en ny EG-rättslig prövning är det därför inte heller säkert att den ersättande avkastningsskatten skulle godkännas.

Förord

Jag skulle vilja rikta ett stort tack till min handledare Christina Moëll för god vägledning av mitt arbete samt hennes trevliga bemötande. Jag vill även tacka Ulrika Storckenfeldt på SEB i Lund för hennes värdefulla synpunkter angående kapitalförsäkringarnas användningsområde.

Vidare vill jag tacka alla andra som har hjälpt och stöttat mig under mitt arbete, det har verkligen underlättat.

Lund 2001

Eva Sjölund

Förkortningar

CFC	Controlled foreign companies
COM	Commission
EU	Europeiska unionen
Ds	Departementsserien
ECR	Report of Cases before the Court of Justice
EG	Europeiska gemenskapen
EGD	EG-domstolen
FAR	Föreningen Auktoriserade Revisorer
IL	Inkomstskattelagen (SFS 1999:1229)
IPS	Individuellt Pensionssparande
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
Prop.	Proposition
REG	Rättsfall från Europeiska gemenskapens domstol
RSV	Riksskatteverket
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SEB	Svenska enskilda banken
SEK	Svenska kronor
SFL	Lag (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt
SKM	Skattemyndigheten
SN	Skattenytt
SRN	Skatterättsnämnden
SvSkt	Svensk Skattetidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Såväl i Sverige som i nästan alla andra länder utgår skatt på personers privata sparande och på olika former av kapitalvinster. Dessa skatter har alltid varit mer eller mindre omtvistade eftersom skatt skall betalas på ett kapital som oftast redan har beskattats högt genom andra skatter som t.ex. löneskatten. Skulle dessa skatteintäkter bortfalla torde detta dock kosta privatpersonerna desto mer i det långa loppet då de skulle komma att få betala de faktiska kostnaderna för sjukvård, skola, vägunderhåll o.s.v. själva. Även om skatteintäkterna för kapitalförsäkringar inte utgör någon större del av de totala skatteintäkterna i Sverige så leder ett ökat bortfall av dessa intäkter till ett sådant resultat. Detta hindrar dock inte folk i allmänhet från att försöka hålla nere sin skatt så mycket som möjligt för att skydda sin privata ekonomi på bästa sätt.

Det spekuleras mycket i värdepapper och alla vill hitta den sparform som ger den absolut bästa avkastningen eller den största förmögenhetsstillväxten. Handlar en person med fonder eller aktier och är beredd att binda sina pengar under en längre tid är kapitalförsäkring en av de vanligare sätten som används för att placera sina tillgångar då det uppkommer fördelar vid beskattningen. Kostnaden för kapitalförsäkring blir försumbar om avkastningen på försäkringen är hög och skattereglerna är gynnsamma när försäkringsbeloppen sedermera skall utbetalas.

Det har under 1990-talet skett en hel del inom skattelagstiftningen gällande kapitalförsäkringar och då främst för de försäkringar som har tecknats utomlands. Gällande lagstiftning gav möjlighet att avsätta stora belopp utomlands och staten gick miste om skatteintäkter. Detta ansågs som ett problem och för att komma till rätta med problemet infördes år 1990 en premieskatt på de premier som betalades till de utländska försäkringarna. Den ersattes av en avkastningsskatt, år 1997. Det är till stor del kring dessa två skatter som diskussionen i detta arbete kommer att föras.

1.2 Syfte och problemställningar

Denna uppsats syftar till att klargöra beskattningsreglerna kring kapitalförsäkringar med inriktning främst på de utländska försäkringarna. Jag kommer också att göra en jämförelse mellan den tidigare premieskatten och den nuvarande avkastningsskatten med hänsyn till den kritik som EG-

domstolen genom Safir-målet¹ riktade mot det svenska beskattningssystemets behandling av de utländska försäkringarna. Frågan som ska diskuteras är hur dessa två skatter skiljer sig från varandra och om de förändringar som har gjorts i lagstiftningen under 1990-talet är tillräckliga ur EG-rättslig synvinkel. Är den svenska avkastningsskatten förenlig med EG-fördragets bestämmelser om den fria rörligheten för tjänster och ickediskriminering?

Vidare skall belysas hur kapitalförsäkringar kan användas och hur de faktiskt används både legalt och illegalt för att uppnå gynnsamma skatteeffekter.

1.3 Forskningsläge

Fram till år 1998 betalades premieskatt på de utländska kapitalförsäkringarna. En omläggning av skattesystemet ersatte därefter denna skatt med avkastningsskatten som tidigare bara gällde för inhemska pensionsförsäkringar. Detta gjordes i samband med en prövning av premieskatten i EG-domstolen som förklarade denna vara fördragsstridig. Avkastningsskatten infördes dock före EGD:s beslut och någon liknande prövning av avkastningsskatten har därefter inte gjorts.

Det har, under åren, diskuterats i litteraturen huruvida avkastningsskatten verkligen skulle klara en EG-rättslig prövning med tanke på de få ändringar som har gjorts gentemot vad som gällde när det utgick premieskatt. Något direkt klagorande har naturligtvis inte kunnat göras då ingen vet hur EGD skulle avgöra frågan.

När det gäller de problem som finns angående skatteflykt har det införts strängare kontrolluppgiftsskyldigheter både för försäkringsgivaren och för försäkringstagaren, vilket har försvärat förfarande något men någon verklig lösning har inte kommit till stånd ännu.

1.4 Avgränsning och disposition

Problemställningarna kommer att behandlas så att jag först gör en allmän genomgång av vad en kapitalförsäkring är och hur denna kan användas för att uppnå vissa fördelar vid beskattningen.

Därefter kommer den nu avskaffade premieskatten att diskuteras. För att underlätta förståelsen av det EG-rättsliga problemet med premieskatten görs först en genomgång av EG-fördragets bestämmelser om den fria rörligheten

¹ Mål C-118/96 Safir REG 1998 s. I-1897.

av tjänster och ickediskriminering. Sedan förklarar jag hur premieskatten fungerade, dess syfte och varför den kom att avskaffas.

I samband med att premieskatten avskaffades ersattes denna, som nämnts ovan, med avkastningsskatten vilken jag kommer att redogöra för. Här vill jag visa hur den skiljer sig från premieskatten och hur den faktiska beskattningen sker med en kort kommentar även till den förmögenhetsskatt som kan komma att utgå på kapitalförsäkringar.

Trots all lagstiftning på området förekommer det olika former av skatteundandragande och detta problem kommer att diskuteras och belysas med ett antal exempel.

Slutligen skall alternativet med förmånstagare till försäkringen och dess fördelar förklaras.

Arbetet inriktas i övrigt främst på hur premieskatten och avkastningsskatten påverkar privatpersoner i deras placeringar och hur beskattningsekvenserna av dessa placeringar blir. Försäkringsgivarens roll när det gäller beskattningen kommer jag däremot inte att diskutera i någon större omfattning.

De stora problemen i fråga om skatteflykt förekommer främst bland de skattskyldiga som äger olika former av företag och då främst fåmansföretag. Det är inom företagen som de stora pengarna finns och därmed där som de största skatteundragen kan göras. Det avsnitt, i vilket det här problemet diskuteras kommer därför att vara något mer omfattande och behandla även företagssidan. Det är dock privatpersonen som sådan som i slutänden drar nytta av, om inte t.o.m. styr, det illegala agerandet från företagets sida, särskilt vad gäller fåmansföretag.

1.5 Metod och material

Den metod som jag har använt i mitt arbete är en litteraturstudie och där främst ett användande av de diskussioner som har förts i artiklar i skattetidningar under 1990-talets senare hälft.

Beskattningen av kapitalförsäkringar, och då främst de utländska debatterades flitigt i mitten på 1990-talet. Vid denna tid förekom det omfattande diskussioner i litteratur och media. Anledningen till detta var en omläggning av skattesystemet i Sverige samt premieskattens prövning i EG-domstolen. Uppsatsen har därmed sin utgångspunkt i både litteratur och praxis.

När det gäller skatteläget i dag finns det förvisso praxis när det gäller beskattningen av utländska försäkringar men denna har aldrig prövats

gentemot EG-rätten så jämförelsen mellan dessa två rättssystem görs med utgångspunkt främst i litteraturen men med bakomliggande resonemang kring EG-fördraget.

2 Kapitalförsäkringar

Vid inkomstbeskattningen delas livförsäkringar upp i två grupper; pensionsförsäkring och kapitalförsäkring. Med pensionsförsäkring avses en försäkring som inte ger rätt till några andra försäkringsbelopp än ålderspension, sjukpension eller efterlevandepension. Vidare måste försäkringen ha meddelats i en försäkringsrörelse som är bedriven här i landet.²

Detta villkor har dock luckrats upp genom de nya reglerna för utländska försäkringar som började gälla år 1997. En försäkring som endast ger rätt till någon av de tre ovanstående nämnde pensionsformerna och som har tecknats utomlands räknas också som pensionsförsäkring om försäkringstagaren var bosatt utomlands vid tecknandet och fick avdrag, skattereduktion eller någon liknande skattelättnad för premierna där.³

För att en försäkringsrörelse skall anses vara bedriven från ett fast driftställe i Sverige krävs en stadigvarande plats för affärsverksamhet varifrån verksamheten helt eller delvis bedrivs. Som fast driftställe anses också det fall då någon är verksam för en näringsverksamhet här i Sverige och har fått och regelmässigt använder fullmakt för att ingå avtal för verksamhetens innehavare.⁴ Försäkringar som tecknas genom en utländsk försäkringsgivares generalagent är med andra ord att anse som tagna här i Sverige och den utländska försäkringsgivaren är skattskyldig till avkastningsskatt.⁵

Ett avtal som anses som ett livförsäkringsavtal enligt lagstiftningen i det land där den utländska försäkringsgivaren är verksam, betraktas som en livförsäkring även i Sverige, såvida det finns något moment av risktagande avseende liv i avtalet.⁶ Därefter kvarstår dock att avgöra huruvida livförsäkringen utgör en pensions- eller en kapitalförsäkring.

De livförsäkringar som inte uppfyller villkoren för det strängt inlåsta och långsiktiga pensionssparandet i pensionsförsäkring i 58 kap. IL hänförs till gruppen av kapitalförsäkringar.⁷ En kapitalförsäkring kan sägas omfatta ett visst "kapital" som utbetalas efter försäkringsfall.⁸ För kapitalförsäkringar finns inte lika detaljerade lagregler motsvarande de som finns för

² 58 kap. IL.

³ 58 kap. 5 § IL.

⁴ 2 kap. 29 § IL.

⁵ Leif Larsson, Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt nr. 5/97, s. 290.

⁶ Handledning för internationell beskattning 2000, 2.5.1.

⁷ 58 kap. 2 § 2 st. IL.

⁸ Handledning för internationell beskattning 2000, 2.5.1.

pensionsförsäkringar. Kapitalförsäkringens utformning får istället avtalas med försäkringsbolaget.

Det finns alltså olika typer av kapitalförsäkringar. Först kan nämnas de utan något inslag av sparande vilka ger rätt till ett försäkringsbelopp om försäkringstagaren dör innan en viss avtalad tidpunkt. Skulle den försäkrade istället leva längre sker ingen utbetalning alls. Det är med andra ord en ren riskförsäkring som säkrar de efterlevandes ekonomi om försäkringstagaren dör i förtid.⁹

En annan form av kapitalförsäkring är den som innehåller ett sparmoment. Skulle den försäkrade avlida innan den avtalade tidpunkten utfaller ett visst grundbelopp till vilken återbäringen läggs. Överlever den försäkrade denna tidpunkt utbetalas en engångssumma. Försäkringen tryggar de efterlevandes ekonomi om försäkringstagaren dör i förtid samtidigt som den ger försäkringstagaren ett kapitaltillskott när denne har uppnått en viss ålder.¹⁰

På samma sätt som föregående form av kapitalförsäkring fungerar livränteförsäkringen. Skillnaden mellan de två är att livränteförsäkringen betalas ut med mindre belopp under en längre tid. Utbetalningarna kan t.ex. göras månatligt under hela försäkringstagarens livstid.¹¹

Används kapitalförsäkringen som sparform skall försäkringstagaren vara beredd på att det är ett långsiktigt sparande, oftast på minst tio år eller mer för traditionell kapitalförsäkring och fem år eller mer för fondförsäkring, som byggs upp med beskattade pengar. Den traditionella kapitalförsäkringen innebär att försäkringsbolaget sköter förvaltningen av pengarna enligt sin egen bedömning. Den typen av kapitalförsäkring som är fondanknuten innebär att försäkringstagaren själv påverkar kapitalförvaltningen genom att välja mellan ett antal fonder där pengarna placeras.¹² Det är dock inte frågan om enbart ett sparande utan det finns också möjlighet att försäkra utfallet av sparandet så att det kommer någon annan tillgodo om försäkringstagaren dör.

Det är främst vid överförande av tillgångar genom arv eller gåva eller då försäkringstagaren vill kunna byta fonder ofta, d.v.s. flera gånger per år, som kapitalförsäkringar kan vara intressanta. För rent sparande kan de vara mindre lämpliga vid lågkonjunkturer då de beskattas med en procentsats, som ligger på ca två procent, årligen oavsett om de har gått med vinst eller inte. Å andra sidan så är det en väldigt förmånlig sparform jämfört med ett vanligt banksparande, under förutsättning att börsen går upp och det är hög avkastning på fonderna. Vill en försäkringstagare vara aktiv och ofta byta fonder så görs också detta med fördel genom en kapitalförsäkring då försäkringen inte utlöser någon reavinstbeskattning. Den enda skatt som

⁹ <http://www.pensionspara.nu/kapitalforsakring.htm>

¹⁰ <http://www.pensionspara.nu/kapitalforsakring.htm>

¹¹ <http://www.pensionspara.nu/kapitalforsakring.htm>

¹² <http://www.folksam.se/foraskring/person/kapitalforsakringar.htm>

skall betalas på en kapitalförsäkring är ju avkastningsskatten. Genom att vara aktiv med sitt fondinnehav och byta till de mest fördelaktiga fonderna för tillfället så kan ju försäkringstagaren tillse att även avkastningen blir högre. Byte av fonder bör dock inte göras alltför ofta då en kraftig tillväxt oftast sker under en något längre period. Det förhållandet att avkastningen är skattefri vid utfallet av försäkringen innebär en stor fördel jämfört med vanlig värdepappershandel där reavinstskatten måste tas i beaktande vid alla transaktioner.

Det går också att använda kapitalförsäkringar för att kunna borträkna kapital från sin förmögenhet vid vissa tillfällen. Det belopp som sätts in i en kapitalförsäkring anses nämligen inte ingå i underlaget vid bedömning av om en person är berättigad till studiemedel och studielån. Det är därför vanligt att studenter som har en större förmögenhet sätter in denna i en kapitalförsäkring för att på så vis få tillgång till det studiestöd som staten utbetalar. På motsvarande sätt kan äldre personer använda kapitalförsäkringar när de vill sänka sina vårdavgifter, eftersom det belopp som inbetalas till kapitalförsäkringen inte är vårdavgiftsgrundande. Den äldre kan erhålla skattefria utbetalningar från sin försäkring varje månad som ett slags underhåll. Förutsättningen för att kunna utnyttja en kapitalförsäkring på detta vis är att försäkringstagaren har ett relativt stort belopp att sätta in i försäkringen till att börja med annars blir det svårt att bygga upp ett kapital i försäkringen samtidigt som det görs utbetalningar från den. Finns det däremot ett stort belopp inestående kan avkastningen bli relativt hög och de månatliga utbetalningarna desto större utan att kapitalförsäkringen för den sakens skull minskar i värde.

Kapitalförsäkringen kan också innebära en fördelaktig, enkel och smidig lösning för efterlevande vid dödsfall. Den, som inte är van vid att handskas med stora tillgångsmassor, t ex en efterlevande maka, ställs i en svår och ny situation vid ett dödsfall. Ofta - i äldre äktenskap, där maken hela tiden varit verksam på arbetsmarknaden och hon stannat hemma - har maken inte ens haft någon egen förvärvsinkomst och får därför en liten pension. Kapitalförsäkringen kan då vara lösningen. Tillgångarna placeras i en kapitalförsäkring som förvaltas av kunniga människor. Från försäkringen erhåller hon sedan månatligen ett lagom stort belopp som ett underhåll medan övriga "bekymmer" med förvaltningen av tillgångarna har överlåtit till annan.

Kapitalförsäkringen liknar pensionsförsäkringen på så sätt att det, som nämnts, är ett långsiktigt sparande som innebär möjlighet att försäkra utfallet. Den grundläggande skillnaden mellan dem är beskattningen. Pensionsförsäkringen är avdragsgill i deklarationen och skall beskattas först när den faller ut. Därför har pensionsförsäkringen kringgårdats med ett antal begränsningar och särskilda krav när det gäller förutsättningarna för avdragsrätt och de omständigheter under vilka pengarna får tas ut. Kapitalförsäkringen är däremot ett sparande med beskattade pengar vilket gör att dessa kan hanteras friare. I motsats till vad som gäller för

pensionsförsäkringar så är kapitalförsäkringen inte avdragsgill men å andra sidan är inte heller utfallet skattepliktigt.

När det gäller försäringssparande genom livförsäkring som tecknas hos en försäkringsrörelse i Sverige (från ett fast driftställe i Sverige) sker beskattningen av avkastningen på kapitalet, som förvaltas för försäkringstagarnas räkning, hos försäkringsgivaren enligt avkastningsskattelagen.¹³

2.1 Utländska kapitalförsäkringar

Det finns inte någon egentlig definition av begreppet försäkring i svensk rätt. Detsamma är normalt fallet även i utlandet. Under senare år har avtal som nästan uteslutande avser ett rent sparande och således endast har ett obetydligt försäkringsinnehåll, godtagits som försäkring. Med andra ord är riskpremien ofta helt obetydlig i förhållande till sparpremien. Denna praxis i fråga om försäkringsinnehåll och framväxten av fondförsäkringar har i realiteten suddat ut gränsen mellan försäringssparande och annat sparande. Fondförsäkringarna är en av flera former av sparande i värdepappersfonder där spararen normalt sett står den finansiella risken för värdeförändring.¹⁴

Under första delen av 1990-talet - fram till år 1995 - växte marknaden i Sverige för utländska livförsäkringar kraftigt. Vanligtvis utgjordes försäkringarna av fondförsäkringar, som hade ett mycket begränsat försäkringsinnehåll. Försäljningen av utländska livförsäkringar på den svenska marknaden domineras av gränsöverskridande försäljning från svenska bolags utländska dotterbolag.¹⁵

Begreppet utländsk livförsäkring prövades i ett förhandsbesked¹⁶ där X hade tecknat en engelsk livförsäkring och de premier som han betalade in investerades i en eller flera valfria fonder. X fick i sin tur fondandelar som motsvarade 95 % av premierna. Försäkringsbolaget tog ut en årlig avgift, på 0,75 % av värdet, för förvaltning av fonderna. Vid dödsfall betalade försäkringsbolaget ut ett belopp motsvarande värdet av fondandelarna multiplicerat med en "death benefit factor". Denna faktor utgjorde exempelvis 1,90, 1,30, 1,11, och 1,01 vid dödsfall vid respektive 40, 50, 60, respektive 80 års ålder. X kunde fritt påkalla att försäkringsgivaren löste in sin utfästelse och fick då ett belopp som motsvarade värdet av fondandelarna. Det var även möjligt att göra en partiell inlösen av försäkringen.

¹³ Lag (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

¹⁴ Lars Bergendal, Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97.

¹⁵ Lars Bergendal, Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97.

¹⁶ RÅ 1989 not. 373.

SRN fann att avtalet med det engelska försäkringsbolaget väsentligen innebar att bolaget hade en skyldighet att betala ut ett belopp vid X:s död. Vidare menade nämnden att storleken på beloppet berodde på tidpunkten för dödsfallet på så sätt att det var större vid ett tidigare dödsfall än ett senare. Mot bakgrund av detta fick X:s rätt enligt avtalet anses utgöra en livförsäkring. Att X fritt kunde påkalla hel eller partiell inlösen av försäkringen föranledde inte någon annan bedömning.¹⁷

2.2 Försäkringspremier som betalas till utlandet

Ett allmänt kriterium som uppställts för pensionsförsäkringar är att endast de försäkringspremier som betalas till inhemska försäkringsbolag är avdragsgilla och alltså inte de som betalas till försäkringsbolag utanför landets gränser.¹⁸ Detta blir följderna av att de försäkringar som tecknas utomlands huvudsakligen ses som kapitalförsäkringar och för dessa medges ju inte några avdrag för premieinbetalningar. Detta gäller dock inte för de utländska försäkringar som jämföras med pensionsförsäkringarna enligt 58 kap. 5 § IL.

Att de försäkringspremier som betalas till utlandet inte är avdragsgilla har i första hand motiverats med att myndigheterna har svårigheter att granska eller få information om utländska försäkringspensionsprodukter. Detta har i många fall stor betydelse, för rätten till avdrag är i allmänhet begränsad till de noggrant definierade pensionsförsäkringarna.¹⁹ Nu har det dock införts skyldigheter för försäkringsgivaren att lämna kontrolluppgifter till RSV angående utländska kapitalförsäkringar. Kontrolluppgiften skall innehålla dels försäkringens värde vid aktuellt års utgång, dels värdet vid närmast föregående års utgång. Det första värdet är till för förmögenhetsbeskattningen och det andra för avkastningsskatten.²⁰ Försäkringstagaren skall, direkt efter det att avtalet har tecknats, lämna in ett skriftligt medgivande till att försäkringsgivaren får lämna kontrolluppgifter till RSV. Detta medgivande skall lämnas antingen till RSV eller till en eventuell mäklare som vidarebefordrar medgivandet till RSV.²¹

För det andra har lagstiftarna hävdats att försäkringstecknarens rättsskydd är bättre ifall försäkringsgivaren är ett inhemskt bolag. På vilket vis detta skydd förbättras förklaras dock inte närmare. Detta borde enligt min mening inte vara något som medför annorlunda beskattning utan ett sådant

¹⁷ Handledning för internationell beskattning 2000, 2.5.1.

¹⁸ David Williams, EC Tax Law. Singapore 1998.

¹⁹ Marc Dasse, Tax Deductibility of Insurance Premiums: A Case of State Aid for Insurance Companies? EC Tax Journal 1/1995/96, s. 15 ff.

²⁰ Leif Larsson, Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt, nr. 5, 1997, s. 289.

²¹ 3 kap. 15 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

eventuellt risktagande borde vara upp till den enskilde försäkringstagaren att göra. Att på så sätt och med en sådan motivering, främja de inhemska bolagen framför de utländska förefaller vara stridigt mot EG-rättens diskrimineringsförbud.

En tredje motivering för att inte medge avdrag för premier till utländska försäkringar är att försäkringsprestationerna borde beskattas i det land där avdraget har beviljats.²² Syftet är att man på detta sätt skall kunna förvissa sig om försäkringens pensionsavsikt och skattesystemets symmetri.²³ Just skattesystemets inre sammanhang kommer att diskuteras längre fram i arbetet.

I Sverige har avdragsrätten för försäkringspremier på pensionsförsäkringar tecknade i utlandet begränsats. Enligt huvudregeln är dessa försäkringspremier alltså inte avdragsgilla. En förutsättning för att avdragsrätt skall medges är att pensionsförsäkringen tecknats hos ett i Sverige verkande försäkringsbolag.

Det går att ansöka om undantag för avdragsrätt. Dispens har i allmänhet beviljats i situationer där försäkringstagaren har för avsikt att återvända till sitt hemland efter det tillfälliga uppehållet i Sverige. Även personer som har arbetat utomlands länge har dock beviljats dispens när de återvänder till sitt hemland.²⁴ Tanken med dispensmöjligheterna är att underlätta de problem som uppstått med anledning av arbetskraftens ökade rörlighet.²⁵ Fler och fler arbetar utomlands och tecknar försäkringar av olika slag i anställningslandet. Det ges alltså chans att få en beskattning jämlig med den svenska för dessa försäkringar

2.3 Premieskatt

Den som tecknar en kapitalförsäkring i ett svenskt försäkringsbolag behöver inte betala någon skatt för inbetald premie. Däremot måste bolaget betala en särskild avkastningsskatt som beräknas enligt schablonmässiga grunder. Detta gav i början av 1990-talet upphov till en marknad för att teckna kapitalförsäkringar i utländska försäkringsbolag då Sverige inte kan beskatta utländska försäkringsbolag på samma sätt som de bolag som är etablerade i Sverige.²⁶ De utländska försäkringsbolagen, som inte har något fast driftställe i Sverige, är normalt sett inte heller skattskyldiga här.

²² Marc Dasse, Tax Deductibility of Insurance Premiums: A Case of State Aid for Insurance Companies? EC Tax Journal 1/1995/96, s. 15 ff.

²³ Jaakko Ossa, Regleringsalternativ för frivillig pensionsförsäkring, Skattenytt 2000, s. 506.

²⁴ Ds 1996:27, Beskattningen av utländska kapitalförsäkringar, s. 46-47. Stockholm 1996.

²⁵ Jaakko Ossa, Regleringsalternativ för frivillig pensionsförsäkring, Skattenytt 2000, s. 506

²⁶ Johan Gefvert, 360. Svensk premieskatt var olaglig, FAR INFO nr 10 1998.

I samband med skattereformen år 1990 infördes en s.k. premieskatt på utländska pensionsförsäkringar.²⁷ Som skäl till denna skatt uppgavs bl.a. konkurrensneutralitet mellan svenska och utländska försäkringar sedan avkastningsskatt på pensionsmedel införts på svenska pensionsförsäkringar. Staten ville alltså motverka det skattebortfall som överflyttingen till sparande i utländska kapitalförsäkringar medförde. Premieskatten utformades som en punktskatt och uppgick till 15 % av premiebeloppet.²⁸ Skatten omfattade all pensionsförsäkring, inte enbart livförsäkring som innefattade ett sparande. Det kunde alltså bli premieskatt på rena dödsfallsförsäkringar och på sjuk- och olycksfallsförsäkringar i den mån de tecknades utomlands. Fr.o.m. den 1 juli 1995 skulle skatt tas ut inte enbart på premiebetalningar utan även på köpeskillingen vid förvärv av s.k. begagnade utländska försäkringar.²⁹

Till skillnad från vad som gäller vid svenska kapitalförsäkringar blev den person som tecknade kapitalförsäkringen skyldig att betala skatt på inbetalda premier. Denna premieskatt kunde dock, efter ansökan, sättas ned till hälften eller till noll. Förutsättningen för detta var att inkomstbeskattningen för det utländska försäkringsbolaget var jämförlig med skattebelastningen för de svenska försäkringsbolagen.³⁰

²⁷ Lag (1990:662) om skatt på vissa premiebetalningar.

²⁸ Beskattningen av utländska kapitalförsäkringar, Ds 1996:27, s. 29.

²⁹ Leif Larsson, Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt Nr 5/97, s. 295.

³⁰ Johan Gefvert, 360. Svensk premieskatt var olaglig, FAR INFO nr 10 1998.

3 EG-fördragets bestämmelser om fri rörlighet av tjänster och ickediskriminering

I EG-fördraget finns det reglerat att alla hinder för den fria rörligheten av varor, tjänster, personer och kapital skall avskaffas. När det gäller de direkta skatterna så har de länge ansetts utgöra medlemsstaternas eget lagstiftningsområde och att EG-fördraget inte kunde inskränka detta självbestämmande. EG-domstolen slog dock, i det berömda *avoir fiscal*-målet,³¹ fast att de skatteregler som hindrade den fria etableringsrätten kunde angripas med hjälp av fördraget. Denna praxis har domstolen sedan utvecklat och nu är staternas självbestämmande inom skatteområdet inte alls lika självklar.

Den fria rörligheten för tjänster regleras i fördragets artikel 49 (f.d. 59) där det stadgas följande:

Inom ramen för nedanstående bestämmelser skall inskränkningar i friheten att tillhandahålla tjänster inom gemenskapen förbjuda beträffande medborgare i medlemsstater som har etablerat sig i en annan stat inom gemenskapen än mottagaren av tjänsten.

Detta betyder med andra ord att hinder för att sälja tjänster från en medlemsstat till en mottagare i en annan medlemsstat är förbjudna. Artikel 49 tar primärt sikte på den som tillhandahåller tjänsten, men av EGD:s praxis³² framgår att även mottagaren av en tjänst har rätt att åberopa de rättigheter som följer av artikeln.³³

Artikel 49 tar inte endast sikte på regler som på ett eller annat sätt diskriminerar tjänster från andra medlemsstater utan täcker även de som av andra anledningar inskränker den fria rörligheten. Medlemsstaterna får alltså inte negativt särbehandla tjänster p.g.a. att de tillhandahålls av utländska tjänsteproducenter eller av rättssubjekt som inte har någon fast etablering i den stat där tjänsten erbjuds.³⁴

³¹ Mål 270/83 *avoir fiscal* [1986] ECR 273.

³² Se t.ex. mål C-118/96 *Safir* REG 1998 s. I-1897.

³³ EG-skatterätt, Kristina Ståhl, Roger Persson Österman, s. 76. Uppsala 2000

³⁴ EG-skatterätt, Kristina Ståhl, Roger Persson Österman, s. 78. Uppsala 2000

3.1 Skattesystemets kongruens

Huvudregeln är alltså att en medlemsstat inte får särbehandla tjänster som tillhandahålls från en annan medlemsstat på ett negativt sätt. EGD har emellertid accepterat ett sådant handlande i Bachmann-målet. I detta fall fann EGD att olikbehandling, beroende på den ort där den skattskyldiges kapital investeras, kan utgöra dold diskriminering av utländska medborgare. Här gällde belgiska regler om avdrag vid inkomstbeskattningen för premier på vissa liv- och andra försäkringar. Premiebetalningarna hade gjorts till ett försäkringsbolag i Tyskland. För att avdrag skulle medges för försäkringstagaren krävdes att premien betalades till ett försäkringsbolag som var etablerat i Belgien. EGD menade att detta förvisso stred mot både den fria rörligheten för tjänster och den fria rörligheten för arbetskraft men att det kunde rättfärdigas med hänsyn till önskemålet att upprätthålla skattesystemets inre sammanhang (kongruens).³⁵

Det fanns i det belgiska skattesystemet ett samband, för vissa försäkringar, mellan å ena sidan avdragsrätt för premiebetalningar och å andra sidan skattskyldighet för utfallande pensionsbelopp. Detta inre sammanhang förutsatte enligt EGD att avdrag endast behövde medges om det kunde fastställas att det utfallande beloppet skulle beskattas i Belgien och att avdragsförbudet därmed var rättfärdigat.³⁶

Det är fullt förståeligt att en stat inte vill medge avdrag för en premiebetalning och därmed förlora en skatteintäkt då inte heller det utfallande beloppet kommer att beskattas inom landet. Det skulle kunna hävdas att de pengar som premiebetalningarna görs med faktiskt har beskattats inom landet och att staten därmed inte borde göra skillnad på var mottagaren finns, men det skattebortfall som detta skulle medföra får i längden stora inverknings på medborgarna. Vid minskade skatteintäkter kommer de verksamheter som bygger på ett visst statligt underhåll att få göra nedskärningar och därmed inte kunna ge lika god service åt de som söker deras tjänster. Självklara exempel på sådana verksamheter är sjukvård, skola och statliga transportmedel.

Det framgår av EGD:s praxis³⁷ att det hittills endast har funnits två tänkbara hänsyn som skulle kunna rättfärdiga skattebestämmelser som i princip är fördragsstridiga. Det ena är önskemålet att uppnå en effektiv skattekontroll och det andra att upprätthålla skattesystemets inre sammanhang.³⁸

Kortfattat ger alltså gemenskapsrätten de enskilda medlemsländerna rätt att göra skillnad i skattereglerna mellan skattebetalare med hänsyn till

³⁵ Mål C-204/90 Bachmann.

³⁶ EG-skatterätt, Kristina Ståhl, Roger Persson Österman, s. 129. Uppsala 2000

³⁷ Se t.ex. mål C-250/95 Futura och mål 204/90 Bachmann.

³⁸ EG-skatterätt, Kristina Ståhl, Roger Persson Österman, s. 133. Uppsala 2000

bostadsort och den ort där deras kapital investeras under förutsättning att reglerna inte har diskrimineringskaraktär eller medför någon förtäckt begränsning av de rättigheter till fri rörlighet som regleras i gemenskapsrätten.³⁹

3.2 Premieskattens överensstämmelse med EG-rätten

Som nämnts så utgick förut premieskatt på de försäkringspremier som gällde personförsäkringar i utlandet. Avsikten med skatten var att upprätthålla neutraliteten mellan försäkringssparandet i hemlandet respektive utlandet.

EG-domstolen ansåg dock att den svenska premieskatten stod i strid med artikel 49 (f.d. 59) i inrättandeavtalet om fritt tillhandahållande av tjänster (Jessica Safir C-118/96). Ifrågavarande skatt har ansetts strida mot artikel 49 i det avseendet att försäkringsbolagets läge inverkar på hur sparandet beskattas.⁴⁰

Vägrad avdragsrätt för premier för pensionsförsäkring som är tecknad vid en utländsk försäkringsinrättning är problematisk ur EG-rättens synvinkel. Att de till utlandet betalda pensionsförsäkringarna inte är avdragsgilla kan ses som en fråga om beskattningens neutralitet. Fastän det inte är förbjudet att teckna en pensionsförsäkring i utlandet, kan dock förbudet mot avdragsrätt för premierna ha inverkan på kapitalets fria rörlighet. En begränsad avdragsrätt påverkar försäkringstagaren i valet mellan att teckna en pensionsförsäkring utomlands eller i hemlandet. Detta skattestadgande påverkar alltså personer när det gäller deras ekonomiska beslut.

I fallet Safir⁴¹ hade Jessica Safir, som var bosatt i Sverige, tecknat en kapitalförsäkring i Skandia Life, som var ett brittiskt försäkringsbolag. Hon begärde av skattemyndigheten att någon skatt inte skulle påföras premierna i enlighet med vad som föreskrevs i lagen. Skattemyndigheten beslutade att endast nedsätta skatten till hälften, genom att fastslå att skatt skulle erläggas med 7,5 % av de premiebelopp som betalades till Skandia Life och det betydde i detta fall att skatt skulle utgå med 75 SEK. Frågan i fallet var huruvida den svenska premieskatten stred mot EG-rättens fria rörlighet för tjänster. Här grundade domstolen sitt ställningstagande på de hinder mot friheten att tillhandahålla tjänster som den svenska lagstiftningen satte upp. Dessa hinder kan sammanfattas enligt följande.⁴²

³⁹ Beskattningen av utländska kapitalförsäkringar, Ds 1996:27, s. 31.

⁴⁰ Leif Muten, Varför är internationell skatteplanering och skatteflykt populärare nu än förr. SkatteNytt 1997, s. 648, Lars Bergendal, Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97, s. 188-189

⁴¹ Mål C-118/96 Safir.

⁴² Johan Gefvert, 360. Svensk premieskatt var olaglig, FAR INFO nr 10 1998.

- Försäkringstagare skulle registrera sig och deklarerat betalning av premie till behörig myndighet. De skulle själva betala skatten och skaffa fram likvida medel för detta. Domstolen konstaterade att ”dessa skyldigheter tillsammans... kan leda till att intresserade avhåller sig från att teckna kapitalförsäkringar hos försäkringsbolag som inte är etablerade i Sverige...”
- Att det var mer betungande att efter kort tid återköpa en kapitalförsäkring som tecknats utomlands utgjorde enligt domstolen ”en annan omständighet som kan få försäkringstagaren att avhålla sig från att teckna en sådan försäkring, i den mån som han vid tidpunkten för tecknandet inte vet om och när han kommer att återköpa den”.
- Den som begärde hel eller halv nedsättning av premieskatten var skyldig att lämna preciserade uppgifter om den avkastningsskatt som det utländska bolaget var underkastat. Bortsett från att detta i sig var betungande för försäkringstagaren konstaterade domstolen att kravet även kunde få ”försäkringsbolag som ännu inte är verksamma på den svenska marknaden att avhålla sig från att tillhandahålla sina tjänster där, i den utsträckning som det medför att försäkringsbolagen måste tillhandahålla sina potentiella kunder preciserade uppgifter om det beskattningssystem som är tillämpligt på sådana bolag i en annan stat”.
- Skattemyndigheten i dåvarande Kopparbergs län och Riksskatteverket hade under år 1995 fattat olika beslut i fråga om skattenedsättning rörande samma skattesystem, nämligen det brittiska. Med detta som grund konstaterade domstolen att ”det framgår att skillnader i bedömningen av det skattesystem som är tillämpligt på försäkringsgivare som inte är etablerade i Sverige kan leda till osäkerhet som gör att intresserade försäkringstagare avhåller sig från att ingå avtal på lång sikt, såsom kapitalförsäkringar, med försäkringsbolag som inte är etablerade i Sverige”.
- Domstolen underkände vidare den svenska regeringens ståndpunkt att den gemenskapsrättsliga likabehandlingsprincipen skulle vara tillgodosedd genom att det fanns en möjlighet att sätta ned premieskatten. Anledningen var att en tröskeffekt skulle kvarstå i beskattningshänseende eftersom en utländsk skatt bara beaktades om den uppgick till minst en fjärdedel av den skatt som gäller i Sverige. Den skatt som tillämpades i en annan medlemsstat var alltså tvungen att utgöra minst en fjärdedel av den svenska premieskatten för att denna skulle kunna sättas ned med hälften. För att premieskatten skulle kunna sättas ned helt var den skatt som utgick i den andra staten tvungen att uppgå till minst hälften av den svenska skatten. Mot denna bakgrund kom domstolen till slutsatsen att ”av en sådan tröskeffekt följer att beskattningen av sparande i kapitalförsäkringar som tecknats i försäkringsbolag som inte är etablerade i Sverige i flertalet fall kommer

att beskattas hårdare än motsvarande sparande i bolag som är etablerade i den staten”.⁴³

Det är intressant, även i hänseende till avkastningsskatten, att domstolen i sina skäl särskilt lyfter fram det faktum att försäkringstagarna själva hade att erlægga skatten och skaffa fram medel för detta. Domstolen framhåller att detta förhållande tillsammans med nödvändigheten att följa ett centraliserat förfarande kunde leda till att intresserade avhöll sig från att teckna kapitalförsäkringar hos utländska försäkringsbolag.⁴⁴

Inom EU så är de olika ländernas bestämmelser om de frivilliga pensionsförsäkringarna invecklade och specifika för medlemslandet. Skillnaderna orsakar i praktiken hinder för personers fria rörlighet och för det fria utbudet på tjänster. Ett särproblem är de avdragspremissor för försäkringspremierna, enligt vilka försäkringspremier till ett annat medlemsland enligt många länders skatteregler inte är avdragsgilla.⁴⁵ I kommissionens s.k. gröna bok föreslogs bl.a. följande lösningar på dessa problem; inga åtgärder för ändring av nuvarande reglering, problemen löses med skatteavtal, obligatorisk EG-lagstiftning eller rekommendationer givna på EG-nivå.

Det har inte stadgats något om skattebemötandet beträffande pensionsförsäkringspremier betalda till utlandet vare sig i t.ex. OECD:s modellskatteavtal eller i skatteavtalet mellan de nordiska länderna. Däremot har frågan behandlats i modellskatteavtalets kommentar.⁴⁶ I kommentaren ingår ett förslag till avtalsklausul rörande avdragsrätten för pensionsförsäkringspremier, som staterna kan låta införa i sina skatteavtal. Målet är att ingen ska avstå från att arbeta utomlands på grund av ett ofördelaktigt skattebemötande. Sju av OECD:s medlemsländer har låtit införa ett stadgande i en del av sina skatteavtal som möjliggör avdrag för pensionsförsäkringspremierna även i det land man arbetar.⁴⁷

⁴³ Johan Gefvert, 360. Svensk premieskatt var olaglig, FAR INFO nr 10 1998.

⁴⁴ Johan Gefvert, 360. Svensk premieskatt var olaglig, FAR INFO nr 10 1998.

⁴⁵ Commission of the European Communities, Supplementary Pensions in the Single Market. A Green Paper. COM (97) 283 final, s. 28. Bryssel 10.6.1997.

⁴⁶ Model Tax Convention 1992 C (18)-4. (OECD 1992: Model Tax Convention on Income on Capital. Volume I. Model Convention Commentary.)

⁴⁷ Dessa stater är Kanada, Danmark, Frankrike, Nederländerna, Schweiz, Förenade kungadömet och Förenta staterna. Jaakko Ossa, Regleringsalternativ för frivillig pensionsförsäkring, Skattenytt 2000, s. 507

4 Avkastningsskatt på utländska kapitalförsäkringar

Ett införande av beskattningen av utländska försäkringar i avkastningssystemet blev möjligt genom att reglerna för beräkning av underlaget för avkastningsskatten ändrades fr.o.m. år 1994. Avkastningen beräknades nu schablonmässigt med utgångspunkt från den nettoförmögenhet, vid beskattningsårets ingång, som förvaltades för svenska försäkringstagares räkning. När förmögenhetsskatteplikten för svenska kapitalförsäkringar sedermera utvidgades till att gälla även utländska livförsäkringar blev en omläggning på inkomstskattesidan naturlig.⁴⁸

Önskemålet om en så långt möjligt enhetlig skatteteknik för såväl svenska som utländska livförsäkringar talade för att skattskyldigheten även för inhemskt kapitalförsäkringskapital skulle föras till innehavaren av försäkringen som är fallet vad det gäller de utländska kapitalförsäkringarna. Ett förslag till en sådan teknisk utformning av en utvidgad avkastningsskatt efter mönster från IPS-sparandet remitterades. Remissinstanserna ansåg överlag att skattskyldigheten för inhemskt försäkringskapital borde ligga kvar hos försäkringsgivaren.⁴⁹ Lagstiftaren förutsatte att de skilda nivåerna för skattskyldigheten i de olika sparfallen skulle godtas av gemenskapsrätten.

Om en i utlandet bosatt person köpte en försäkring i ett svenskt livbolag ingick även detta försäkringskapital i underlaget för avkastningsskatten. I den allmänna motiveringen angavs att det rent allmänt i fråga om kapitalförsäkringar fanns skäl att inskränka skattskyldigheten till dem som är bosatta i landet (så som i allmänhet är fallet i fråga om hushållssparande och så som gäller iför IPS-sparande).⁵⁰ En sådan inskränkning krävde dock ytterligare överväganden.⁵¹

Lagstiftarens överläggningar och funderingar resulterade i att premieskatten avseende betalningar till och köp av utländska försäkringar för belopp som betalas år 1997 eller senare,⁵² slopades. Den ersattes fr.o.m. år 1997 (1998 års taxering) med en årlig avkastningsskatt på i huvudsak motsvarande sätt som gäller för svenska kapitalförsäkringar. Skattskyldigheten till avkastningsskatt för utländska försäkringar lades dock hos innehavaren av

⁴⁸ Förmögenhetsskatteplikt för utländska kapitalförsäkringar infördes fr.o.m. 1996 års taxering.

⁴⁹ Prop. 1995/96:231 utformades i enlighet med detta.

⁵⁰ Prop. 1995/96:231 s. 38.

⁵¹ Lars Bergendal, Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97

⁵² 2000 – Handledning för beskattning av inkomst och förmögenhet m.m. vid 2000 års taxering.

försäkringen. Denna skattskyldighet föreligger om innehavaren är bosatt (eller såvitt gäller juridiska personer är hemmahörande) i landet i inkomstskattemässigt hänseende. Skattskyldighet i Sverige kan alltså föreligga även om försäkringstagaren bott och arbetat utanför Sverige i något år.⁵³

Avkastningsskatten på utländska livförsäkringar avser att beloppsmässigt helt motsvara den skatt som svenska försäkringsbolag och i Sverige etablerade utländska försäkringsbolag betalar på livförsäkringskapital. Då skatten inte kan tas ut från ett försäkringsbolag som inte är verksamt från ett fast driftställe i Sverige är det den enskilde innehavaren till försäkringen, fysisk såväl som juridisk person, som är skattskyldig. I samband med deklarationsförfarandet skall den som innehar en skattepliktig utländsk försäkring redovisa underlaget för skatten som påförs i form av slutlig skatt. Personer som är bosatta utomlands och utländska juridiska personer är inte skattskyldiga till avkastningsskatt.⁵⁴

Skattskyldig till avkastningsskatt avseende utländska försäkringar är alltså innehavaren av försäkringen. Därmed förstås förutom försäkringstagaren även ”den som genom bodelning eller, efter försäkringsfall, genom förmånstagarförordnande har rätt att förfoga över försäkringen enligt avtalet”.⁵⁵ Med försäkringstagare avses inte enbart den som ursprungligen tecknat försäkringen utan även den som senare övertagit äganderätten till försäkringen, t.ex. genom köp.⁵⁶

Har en utländsk försäkring tecknats före den 1 januari 1997 och det år 1997 eller senare inte görs någon ytterligare inbetalning av premier eller någon liknande ersättning beräknas ingen avkastningsskatt på försäkringen. Avkastningsskatt skall beräknas först fr.o.m. det första beskattningsår efter ikraftträdandet då någon betalning gjorts. Tecknas försäkringen år 1996 och nästa betalning görs 1999 blir således avkastningsskatt aktuell först vid taxeringen år 2000.⁵⁷

För att de nya reglerna om avkastningsskatt inte skall få retroaktiv verkan undantas försäkringens värde vid 1997 års ingång från avkastningsskatt. Detta skattefria undantag räknas sedan år efter år upp med aktuell genomsnittlig statslåneränta. Avkastningsskatten kommer med andra ord att träffa dels inbetalningar på försäkringen efter årsskiftet 1996/97, dels den faktiska värdeökningen av tidigare inbetalningar till den del denna överstiger den genomsnittliga statslåneräntan. Ett viktigt undantag från detta är dock då de fall då försäkringen har övertagits från en annan person efter årsskiftet 1996/97 och förvärvet inte har skett genom arv, gåva eller annat benefikt

⁵³ Lars Bergendal, Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97.

⁵⁴ Riksskatteverket, Handledning för internationell beskattning 2.5.2.6 2001-02-07.

⁵⁵ Enligt författningskommentarerna i prop. 1995/96:231 s. 50.

⁵⁶ Riksskatteverket, Handledning för internationell beskattning 2.5.2.6 2001-02-07.

⁵⁷ Leif Larsson, Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt 5/97, s. 296.

fång eller i samband med anställds byte av arbetsgivare. Vid dessa tillfällen gäller inte regeln om att värdet per den 1 januari 1997 är undantaget från beskattning.⁵⁸

Som tidigare nämnts infördes skatteplikten för livförsäkringar ursprungligen fr.o.m. 1998 års taxering. Gamla livförsäkringar är dock fortfarande skattefria. Med gamla livförsäkringar avses här livförsäkringar som tagits genom en ansökan som inkommit före den 13 september 1986.

Som nämnts ovan så är det försäkringstagaren själv som skall betala avkastningsskatten när det gäller utländska kapitalförsäkringar. Faktum är att detta var något som EG-domstolen kritiserade när det gällde premieskatten. Frågan uppkommer då om inte en rättsstridig skatt har ersatts av en annan tillika rättsstridig skatt.⁵⁹ Detta kan medföra vissa problem om det skulle göras en prövning av avkastningsskattens förenlighet med EG-rätten då de som har tecknat en försäkring utomlands måste frambringa pengarna till betalning av skatten själva medan de som har en svensk försäkring slipper detta problem då beskattningen sköts av försäkringsbolaget.

Sverige hade ju som nämnts redan innan Safir-domen avskaffat premieskatten och nu omfattas även de försäkringar som är tecknade i utländska försäkringsbolag av lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel. Det kvarstår dock fortfarande flera väsentliga skillnader i beskattningen av försäkringar beroende på om de har tecknats i bolag som är etablerade inom eller utom landet. Det enda som egentligen ändrades efter Safir-domen var att den kritiserade tröskeeffekten försvann. Det är ju fortfarande försäkringstagaren som är skattskyldig och som måste lämna den utredning som behövs för prövning av frågan om nedsättning av skatten. Vidare så beskattas de svenska och de utländska kapitalförsäkringarna olika.⁶⁰ Det är ju olika skattesatser som används i de olika fallen. Huruvida detta är tillräckligt för att EGD skulle godta den nya regleringen, om den kom under domstolens prövning, är alltså inte helt klart enligt min mening.

Jag vill också påpeka att det är skatteförmågeprincipen som är den allmänna grunden för inkomstberäkningens utformning. Den kan dock inte ges en mer precis innebörd än ett krav på likformig inkomstberäkning. Enligt finansdepartementet ger dock värdetillväxten på försäkringen betalningsförmåga. Det menar att en sådan förmåga kan finnas utan att en kapitalvinst realiserats då försäkringen t.ex. kan utnyttjas som pant vid belåning. Det hänvisar också som stöd för denna uppfattning till förmögenhets- och fastighetsskatten som båda är exempel på skatter som bygger på antagandet att en värdeökning ger betalningsförmåga.⁶¹

⁵⁸ Leif Larsson, Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt 5/97, s. 297.

⁵⁹ Johan Gefvert, 360. Svensk premieskatt var olaglig, FAR INFO nr 10 1998.

⁶⁰ EG-skatterätt, Kristina Ståhl, Roger Persson Österman, s. 80. Uppsala 2000.

⁶¹ Beskattningen av utländska kapitalförsäkringar, Ds 1996:27, s. 39.

Detta synsätt förefaller lite märkligt enligt min mening. När det talas om skatteförmåga i förhållande till kapitalförsäkringar så görs detta utan att det tas någon hänsyn till försäkringstagarens totala ekonomi. Det skulle ju kunna få till följd att en försäkringstagare skulle bli tvungen att pantsätta eller sälja sin försäkring för att kunna betala skatten då något verkligt belopp inte faktiskt har tillkommit honom genom försäkringen. Vidare så skall ju avkastningsskatten betalas oavsett om försäkringen har gått med vinst eller förlust, med andra ord även om någon värdeökning inte har skett. Detta innebär enligt min mening att försäkringstagaren kommer i en betydligt sämre situation om denne tecknar en utländsk försäkring jämfört men om han tecknar en svensk försäkring.

Det får också till följd att beskattning kan ske av ett kapital som minskar i värde och detta trots att man inte har en sådan förmögenhet att förmögenhetsskatt utgår. Å andra sida så är det enligt min mening lika besynnerligt att både förmögenhetsskatt och avkastningsskatt skall betalas på en försäkring som sjunker i värde, särskilt när man beaktar det faktum att det handlar om pengar som redan är beskattade.

4.1 Förmögenhetsskatt

Av punkt 3 i övergångsbestämmelserna till SFL⁶² framgår att utländska livförsäkringar (kapitalförsäkringar) inte är förmögenhetsskattepliktiga om försäkringsavtalet ingåtts före den 1 juli 1995 under förutsättning att

- avtalet inte därefter ändrats på ett sätt som medför ökad premieförpliktelse totalt sett eller en tidigareläggning av premiebetalning.
- större premie inte därefter betalats än den som lägst skall betalas för betalningsperioden enligt avtalet, och att
- försäkringen inte övergått till ny innehavare efter den 30 juni 1995 på annat sätt än genom arv, testamente, gåva eller bodelning.

Utländsk kapitalförsäkring som köpts i andra hand den 1 juli 1995 eller senare är alltså skattepliktig även om den ursprungligen tecknades före detta datum.⁶³

Vid förmögenhetsvärderingen av en traditionell utländsk försäkring sker detta till det försäkringstekniska återköpsvärdet med tillägg för beräknad upplupen andel av överskottet i livförsäkringsverksamheten (allokerad

⁶² Lag (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt.

⁶³ 2000 – Handledning för beskattning av inkomst och förmögenhet m.m. vid 2000 års taxering 9.2.2.

återbäring) vid kalenderårets utgång. Det tekniska återköpsvärdet motsvarar det värde som försäkringsbolaget lägst skall betala till försäkringstagaren enligt försäkringsavtalet.⁶⁴ För fondförsäkringar är förmögenhetsvärdet marknadsvärdet av de till försäkringen knutna fondandelarna vid årets utgång, med andra ord det faktiska marknadsvärdet vid årets utgång.⁶⁵

Utländska försäkringar som anses som pensionsförsäkringar är, liksom andra pensionsförsäkringar, inte förmögenhetsskattepliktiga.⁶⁶

4.2 Kapitalunderlaget

Avkastningsskatten beräknas med utgångspunkt i försäkringens värde vid kalenderårets ingång, det s.k. kapitalunderlaget. I detta värde skall, när det gäller traditionell försäkring, inräknas inte enbart tilldelad återbäring, utan även försäkringens andel av försäkringsbolagets överskott. Fondförsäkringen tas upp till värdet av den underliggande egendomen. Det är alltså fråga om samma slags beskattning som vid värderingen vid förmögenhetsbeskattning. Skillnaden är att avkastningsskatten beräknas, som nyss sagts, på värdet vid årets ingång medan förmögenhetsskatten avser värdet vid årets utgång. Varje års inbetalningar blir således föremål för avkastningsskatt påföljande år.⁶⁷

4.3 Skatteunderlaget

Efter det att kapitalunderlaget är fastställt är nästa steg att räkna ut den ”inkomst” som skall beskattas, det s.k. skatteunderlaget. Vid beskattningen antas försäkringen ge en avkastning som motsvarar den genomsnittliga statslåneräntan under året före beskattningsåret ifråga. Statslåneräntan i snitt under år 1999 multiplicerad med försäkringens kapitalunderlag den 1 januari 2000 blir alltså bestämmande vid 2001 års taxering.⁶⁸

Försäkringens värde i början av beskattningsåret är utgångspunkten för beräkningen av avkastningsskatt. När det gäller s.k. traditionell livförsäkring innebär värderingsreglerna, som nämnts ovan, att även beräknad del i livbolagets överskott för försäkringen skall ingå i det skattepliktiga värdet. Så vitt gäller försäkringar som har meddelats i Sverige kan andelen i överskottet antas motsvara återbäring som fördelats preliminärt bland försäkringarna utan att den tilldelats den enskilda försäkringen. Avkastningsskatten beräknas alltså inte på affärsvinsten hos

⁶⁴ Beskattningen av utländska kapitalförsäkringar, Ds 1996:27, s. 44.

⁶⁵ Handledning för internationell beskattning 2000, 6.3.2.1.

⁶⁶ Handledning för internationell beskattning 2000, 6.3.2.1.

⁶⁷ Riksskatteverket, Handledning för internationell beskattning 2.5.2.6

⁶⁸ Leif Larsson, Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt 5/97, s. 296.

försäkringsgivaren utan endast på den schablonmässigt bestämda kapitalavkastningen. I de flesta europeiska länder i övrigt gäller krav på en årlig tilldelning av återbäring till försäkringstagarna.

För utländska livförsäkringsföretag med etablering i Sverige medräknas i underlaget för skatten endast tillgångar och skulder som är hänförliga till den i Sverige bedrivna försäkringsrörelsen.⁶⁹

De utländska försäkringar som säljs på den svenska marknaden är i allt väsentligt fondförsäkringar. För dessa försäkringar – liksom för inhemska fondförsäkringar – utgörs förmögenhetsvärdet av fondandelarnas värde vid årsskiftet. Värdet på fondandelarna noteras också varje börsdag.

Uttag och insättningar i försäkringen under dess löptid är normalt förenade med en avgift. Denna avgift överstiger ofta avkastningsskatten. Förekommer det inte några sådana avgifter och om detta utnyttjas systematiskt för kortare uttag runt årsskiftet finns det skäl att bortse från dessa transaktioner.

4.4 Skattesatser

Liksom för svenska kapitalförsäkringar är skattesatsen 30 % av 90 % av skatteunderlaget, dvs. 27 % av den schablonmässigt beräknade inkomsten, vilket medför en skatt som motsvarar den generella skatten på kapitalinkomster. En tiondel av underlaget tas bort på grund av att avkastningsskatten, till skillnad från den vanliga inkomstskatten, beskattar en orealiserad värdeökning.⁷⁰ För utländska försäkringar som anses som pensionsförsäkringar är skattesatsen 15 %, dvs. också som i Sverige.⁷¹

4.5 Avräkning av utländsk skatt

Sverige, liksom övriga länder, vill uppnå en skatteordning för hushållssparande för de som är bosatta i landet som innebär att ett grundläggande internationellt allmänt accepterat skatteanspråk upprätthålls. Bosättningslandets rätt att beskatta sparande oavsett om detta sparande är placerat inom eller utom landet är således oomtvistad. Denna princip skulle inte kunna upprätthållas om det utöver skatten i försäkringsbolagets verksamhetsland inte får utgå någon skatt där försäkringstagaren är bosatt.⁷²

⁶⁹ Lars Bergendal, Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97.

⁷⁰ Lars Bergendal, Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97.

⁷¹ Leif Larsson, Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt 5/97, s. 296.

⁷² Lars Bergendal, Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97.

För att motverka att det uppkommer fall av internationell dubbelbeskattning av avkastningen på försäkringskapitalen har särskilda regler införts om avräkning av utländsk skatt som belöper på försäkringen. Eftersom det normalt rör sig om skatt som betalas av det utländska livbolaget och inte av försäkringstagaren är avräkningen väsensskild från den som regleras i avräkningslagen.⁷³ Reglerna har i stället tagits in i avkastningsskattelagen (10 a §).⁷⁴ Reglerna förutsätter att inte lagen om avräkning av utländsk skatt är tillämplig på den utländska skatten. Skattenedsättning ges för utländsk skatt som är hänförlig till försäkringen och som har betalats av försäkringsgivaren eller försäkringstagaren. Skatt som har betalats av ett annat subjekt, t.ex. ett fondbolag, beaktas alltså inte. Primärt skall avräkning ske för bl.a. allmän slutlig skatt i utlandet på inkomst. Även rena förmögenhets- och punktskatter som belastar försäkringskapitalet är avräkningsbara.

Skulle den utländska skatten ett visst år överstiga den svenska skatten får den del som inte kan avräknas dras av ett senare år mot avkastningsskatt på samma försäkring.⁷⁵ Även efter det sista taxeringsåret då avkastningsskatt påförts för försäkringen, kan avräkning göras enligt de allmänna reglerna för omprövning i taxeringslagen.⁷⁶

På motsvarande sätt som gäller för vanlig avräkning för utländsk skatt får, om det är nödvändigt, en skälighetsbedömning göras vid nedsättningen av skatten. Förmodligen kommer en sådan mer schabloniserad ordning normalt att gälla för de engelska försäkringarna, vars kapital är föremål för avkastningsskatt i livbolaget. I propositionen⁷⁷ sägs bl.a. att den utländska skatten bör beräknas försiktigt, alltså till ett belopp som man relativt säkert kan anta ha belastat försäkringen. En lämplig utgångspunkt för bedömningen av skattebelastningen i ett visst land kan enligt propositionen vara nivån för den lägsta kända genomsnittliga skattebelastningen för en livförsäkringsverksamhet som i inte obetydlig utsträckning riktas mot Sverige från det aktuella landet.⁷⁸

4.6 Dubbelbeskattning trots lagstiftning om avräkning

Att en person skaffar sig en utländsk kapitalförsäkring kan bero på många anledningar. Det kan t.ex. vara så att personen ifråga tidigare har bott i detta land och då både har ekonomiska och andra förankringar dit. Eventuellt har

⁷³ Lag (1986:468) om avräkning av utländsk skatt.

⁷⁴ Lag (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

⁷⁵ Leif Larsson, Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt 5/97, s. 297.

⁷⁶ Taxeringslag (1990:324).

⁷⁷ Prop. 1995/96:231

⁷⁸ Prop. 1995/96:231 s. 42

denne för avsikt att återvända dit senare i livet. Det är också naturligt att prioritera en utländsk kapitalförsäkring framför en svensk om det kapital som skall placeras finns i detta andra land.

Skulle en person som är bosatt i Sverige skaffa sig en kapitalförsäkring i Finland så kan det dock uppstå vissa problem vid beskattningen av försäkringen då det gäller olika skatteregler i Sverige och Finland. I Finland utgör nämligen placeringssumman skattepliktig kapitalinkomst endast för avkastningens del och beskattningen sker först då försäkringsavtalet upphör efter maximalt 15 år och avkastningen utbetalas. I Sverige beskattas avkastningen årligen enligt 9 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel.⁷⁹ Detta medför att avkastningen kan komma att beskattas i båda länderna då de finländska skattemyndigheterna inte ger några som helst garantier för att de vid sitt beskattningsförfarande kommer att avräkna den skatt som har betalats i Sverige. I Sverige⁸⁰ tar man i sin tur endast hänsyn till sådan utländsk skatt som redan har betalats, inte skatt som kommer att betalas om exempelvis 15 år.⁸¹

⁷⁹ Lag (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

⁸⁰ 10 a § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel

⁸¹ Nina Ewalds, Beskattningen av utländska kapitalförsäkringar hinder för fri rörlighet inom EU, Skattenytt 2000, s. 514-515

5 Möjligheter till internationell skatteflykt

Möjligheterna till internationell skatteflykt har ökat på flera sätt. Förutom den allmänna internationaliseringen, avregleringarna och den datatekniska utvecklingen har möjligheterna även påverkats av andra skäl som beror främst på kontrollerna som görs för att upptäcka skatteundandragande i olika former.

Problemen med det internationella informationsbytet på de direkta skatternas område är betydande. Dels är omfattningen alldeles för liten mot vad som kan anses vara rimligt. Antalet fall som handlar om handräckning rör sig bara om några hundratal ärenden från utlandet till Sverige per år. Dels är svarstiden ibland så lång att inhämtade uppgifter inte längre kan användas vid pågående utredningar. Flera länder har uppenbara problem med sin interna lagstiftning vilka, förhindrar/försvårar inhämtande av uppgifter som kan vara nödvändiga för utredningens genomförande. Informationsutbytet har dessutom visat sig vara relativt verkningslöst i förhållande till den ”gemensamma fienden” i skatteparadisen. I princip finns det naturligt nog inga dubbelbeskattningsavtal eller andra överenskommelser med skatteparadisen. Paradisländerna ställer sig vanligtvis utanför allt samarbete och alla mellanstatliga konventioner även på områden som ligger utanför skatteområdet.⁸²

Anledningen till att det uppkommer problem med samarbetet mellan länderna är åtminstone delvis beroende på att de direkta skatterna inte är harmoniserade inom EU. Det finns en önskan inom länderna att skydda sitt eget beskattningsunderlag och deras regelverk är så pass olika att missförstånd och administrativa problem lätt uppstår.⁸³

Den internationella delen av svensk lagstiftning måste generellt sägas vara underutvecklad i förhållande till många andra OECD-länder. Det saknas helt enkelt regler på vissa områden. Samtidigt är också kraven på dokumentation och kraven på uppgifter i deklarationen avseende internationella förhållanden ringa i förhållande till många andra jämförbara länder. Skälen till detta är säkert många men det främsta skälet är förmodligen att Sverige är ett litet land som är mycket beroende av sin export.⁸⁴

Om man uppehåller sig vid CFC-lagstiftningen, som är den lagstiftning som närmast berör skatteflykt, så är den till många delar materiellt oklar (svenska regler skall tillämpas men vilka svenska regler, ingångsvärden, valutans

⁸² Kurt Norell, Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, s. 680, nr 11.

⁸³ Kurt Norell, Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, s. 680, nr 11.

⁸⁴ Kurt Norell, Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, s. 681, nr 11.

påverkan, tolkning av övergångsregler avseende underskott etc.). Samtidigt är det trots allt bevisfrågorna som är det största problemet vid tillämpningen. Givetvis prövas en affärstransaktion utifrån de fakta som redovisas och externt insamlad information. Det är ändå i praktiken mycket svårt att visa svenska intressen respektive enskilda ägares andelar i företag från skattegynnade länder. Företagen företräds regelmässigt av ombud/bulvaner och kring de verkliga förhållandena är sekretessen omfattande. Företagen ägs också oftast i flera led med bolag i olika skatteparadis.⁸⁵

5.1 Skatteflykt med hjälp av kapitalförsäkringar

Efter det att förändringar i lagstiftningen har gjorts (t.ex. i form av avkastningsskatt istället för premieskatt, förmögenhetsbeskattning, kontrolluppgiftsskyldighet etc.) har dessa nya regler haft en dämpande effekt på intresset för utländska kapitalförsäkringar. Vissa former av utländska försäkringar kommer dock även i fortsättningen att vara intressanta. De som här åsyftas är de försäkringar som ligger i gränslandet mellan vad som är eller inte är tillåtet. Det är i första hand fråga om försäkringar som tecknas i lågskatteländer där det saknas möjlighet till insyn.⁸⁶

Generellt sett är försäkringsdelen i denna typ av utländska kapitalförsäkringar mycket begränsad och det är mer fråga om rena kapitalplaceringar än någon egentlig försäkring. Detta till trots så verkar det som om det finns olika syften för de lösningar som erbjuds. Å ena sida är det fråga om fall där kapitalförsäkringen i sig är det viktiga och det gäller att hitta så bra lösningar som möjligt. Detta kan ibland leda till överträdelse av skatteregler angående den tidigare gällande premieskatten och förmögenhetsskatten. Å andra sidan har vi ”upplägg” som sker via kapitalförsäkringen men där skatteundandragandet är det primära och kapitalförsäkringen bara är ett medel att nå önskad effekt.⁸⁷ Några av dessa upplägg skall i det följande beskrivas kortfattat.

5.2 Rena kapitalförsäkringar

I sin enklaste form är det här en fråga om kapitalplaceringar som sker i länder där det inte finns någon möjlighet att kontrollera erlagda belopp såväl när det gäller vem som innehar försäkringen som på vilket sätt försäkringen är konstruerad och används. Det bygger följaktligen på att betalning skall ske på ett sätt som inte registreras hos Riksbanken, att någon registrering till premieskatt inte tidigare skulle ske, att kontrolluppgifter inte lämnas för avkastningsskatt etc.

⁸⁵ Kurt Norell, Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, s. 680, nr 11.

⁸⁶ Kurt Norell, Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, s. 677, nr 11.

⁸⁷ Kurt Norell, Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, s. 677, nr 11.

5.3 Förtäckt lön

Det finns flera varianter när det gäller att utnyttja utländska kapitalförsäkringar för att kunna ge förtäckt lön (alt. avgångsvederlag, tantiem etc.). En enkel variant är att den svenske arbetsgivaren tecknar en kapitalförsäkring utomlands som sedan överlåts till den anställde alternativt att pengarna går till den anställde när försäkringen faller ut då den anställde har satts in som förmånstagare.

5.4 Förtäckt realisationsvinst

En företagare tecknar en engångsbetald kapitalförsäkring i ett skatteparadis. Ett bolag köps i samma land för premien. Ett svenskt kommanditbolag bildas som ägs av företagarens svenska aktiebolag som komplementär med 0,1 % och det utländska bolaget som kommanditdelägare med 99,9 %. Den vinstgivande verksamheten drivs i kommanditbolaget. Före räkenskapsårets slut säljs kommanditbolaget för ca 90 % av obeskattad vinst till ”lämplig” köpare som inte drabbas av skatteeffekter. Det utländska bolaget delar ut den skattefria realisationsvinsten till (99,9 %) till kapitalförsäkringen. Detta upprepas sedan år efter år.⁸⁸ Avsikten är att styra överskottet från verksamheten till en kapitalförsäkring och därigenom undvika delägarbeskattningen. Enligt SKM bör det till försäkringsbolaget fördelade beloppet beskattas som inkomst av tjänst eller inkomst av näringsverksamhet hos den som faktiskt har bedrivit verksamheten och genererat överskottet. Kammarrätten i Stockholm uttagsbeskattade, i ett kommanditbolagsfall,⁸⁹ den som faktiskt bedrev verksamheten i inkomstslaget näringsverksamhet för de intäkter som överfördes till kapitalförsäkringen. Det fallet gällde överföring av royaltyintäkter från författarverksamhet.⁹⁰

5.5 Förtäckt inkomst av näringsverksamhet

Det finns varianter som liknar den föregående på så sätt att det utländska bolaget går in som ägare till 99,9 % av andelarna i ett handelsbolag eller kommanditbolag. Bolaget säljs som ovan inte utan vinsten fördelas i enlighet med andelstalet med 99,9 % till det utländska bolaget. Det utländska bolaget beskattas visserligen i Sverige för sin andel med 28 % i

⁸⁸ Kurt Norell, Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, s. 677-678, nr 11.

⁸⁹ Mål 7645-1998

⁹⁰ Skatteundandragande med hjälp av utländska kapitalförsäkringar, Rättsnytt 4/99.

skatt men det är ändå fördelaktigt då vinsten sedan går vidare in i kapitalförsäkringen som sedan kan tas ut skattefritt. Förfarandet medför också att man undgår att erlägga sociala avgifter.⁹¹

5.6 Omvandling av kapitalförsäkringspremie till ”ränta”

När det gäller utländska kapitalförsäkringar och beskattningen av dem så är skattemyndighetens möjligheter att inhämta information till sina utredningar starkt begränsade, särskilt i de fall då försäkringsbolagen ligger i olika skatteparadis (Isle of man, Bermuda etc.). Vid utredningar av skattskyldiga som har yrkat avdrag för räntekostnader, som anges ha uppkommit i samband med förvärv och finansiering av utländska kapitalförsäkringar, har vissa handlingar inhämtats. Detta är bl.a. försäkringsavtal, låneavtal, kontoutdrag som visar på innehållet i försäkringen etc. Vissa personer har valt att lämna endast ett fåtal uppgifter medan andra har lämnat fler. Skattemyndigheten har alltså varit helt utlämnad till de uppgifter som den skattskyldige valt att lämna.

Två av de mer vanliga uppläggen för att erhålla avdrag för icke avdragsgilla kapitalförsäkringspremier vid taxeringen kan beskrivas på följande vis.

Det första fallet (A) går till så att förvärvet av kapitalförsäkringen finansieras genom att förvärvaren mot revers lånar motsvarande belopp av försäkringsbolaget och det är just denna revers som utgör innehållet i försäkringen. Detta betyder att innehavaren genom försäkringen indirekt blir ägare till en fordran på sig själv. Avsikten är att försäkringsbeloppet skall avräknas mot reversbeloppet.

Den ränta som sedan betalas kommer, efter avdrag för vissa administrativa avgifter, den egna försäkringen tillgodo genom ett konto som är kopplat till försäkringen. Genom utredningar som har gjorts har det framkommit fall där den ränta som har erlagts omgående kunnat återbetalas till försäkringsinnehavaren eller eftergivits helt med retroaktiv verkan.⁹² Röntan har sedan kunnat placeras i tillgångar på marknadsmässiga villkor och på så vis ge avkastning i kapitalförsäkringen.

Det andra fallet (B) är lite mer avancerat och innebär att förvärvet av kapitalförsäkringen finansieras genom ett lån från exv. ett systerbolag till försäkringsbolaget. Resultatet blir dock detsamma då förutsättningen för finansieringen är att försäkringsbolaget lånar ut dessa pengar till ett annat

⁹¹ Kurt Norell, Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, s. 677-678, nr 11.

⁹² Pontus Thulin, Rättsnytt Nr 5/99

systerbolag med en garanterad ränta som understiger den som försäkringstagaren betalar.

Vid utredningarna av dessa fall har det inte i något fall påträffats handlingar som visar att likvider har utväxlats mellan försäkringstagare och långgivare vid upptagande av lån. Det verkar som om det endast varit fråga om debiteringar och krediteringar på olika konton inom försäkringsbolagets koncern som gjort att det alltid skall ligga en obligation/skuldebrev utgiven av systerbolaget till lägre ränta än vad kunden betalar på lånet.

Det ovan beskrivna förfarandet anses innebära att innehavaren av försäkringen inte kan anses ha fått ett lån som tillgodoser ett kreditbehov. De som ränta betecknade betalningarna kan därför inte anses utgöra ersättning för kredit. Innebörden har blivit att fonderingarna baseras på de löpande, som ränta betecknade betalningarna, som innehavaren av försäkringen gjort till försäkringsbolaget (A) alternativt långgivaren (B) efter avdrag för omkostnader etc. Konstruktionen syftar enbart till att försäkringstagaren skall kunna göra ränteavdrag för belopp som överförs till försäkringen. Vad försäkringstagaren har betecknat som ränta är närmast att jämföra med en icke avdragsgill kapitalförsäkringspremie. Något avdrag för de belopp som har angetts som ränta i de ovan beskrivna fallen skall därför inte medges.⁹³

5.7 Avyttring av aktie i fåmansföretag till försäkringsbolag

I syfte att överföra obeskattade arbetsinkomster från ett fåmansföretag till delägarrens kapitalförsäkring har det framkommit olika sätt att nå detta mål. Generellt sett går det ut på att reavinster som uppkommer vid försäljning av fåmansföretaget, alternativt utdelning, skattefritt skall överföras till delägarrens kapitalförsäkring.

Det är inte ovanligt att aktierna i fåmansföretaget överförs till kapitalförsäkringen, eller med andra ord försäkringsbolaget, innan någon verksamhet har påbörjats i företaget. Detta sker ofta i samband med bildandet av företaget eller då verksamheten påbörjas. Ägaren anges då ha betalat en kapitalförsäkringspremie motsvarande aktiekapitalet som normalt är 100 000 kr. Aktierna i företaget används då som betalning av premien. Försäkringsbolaget har därmed formellt sett blivit ägare till fåmansföretaget. I realiteten har dock den nu f.d. ägaren, genom avtalet med försäkringsbolaget, full kontroll över företaget och dess framtida verksamhet samt hur eventuella vinstmedel skall behandlas.⁹⁴

⁹³ Pontus Thulin, Rättsnytt Nr 5/99

⁹⁴ Skatteundandragande med hjälp av utländska kapitalförsäkringar, Rättsnytt 4/99.

När det gäller detta slags upplägg så är det vanlig att det är fråga om konsultföretag där verksamheten enkelt kan flyttas mellan olika bolag som tillhör samme ägare. Efter det att ägaren har överfört företaget till den privata försäkringen tas endast en blygsam lön ut från bolaget. Detta innebär inte på något sätt att ägaren avstår från sin lön utan syftet är snarare att de upparbetade arbetsinkomsterna skall överföras skattefritt till kapitalförsäkringen och därefter, på olika sätt, kunna föras över till ägaren utan att någon skatt skall behöva betalas.⁹⁵

Utåt sett framhävs ofta de utländska försäkringsbolagen som fristående externa motparter. Anledningen härtill är att man inte i affärsmässiga relationer frivilligt avstår från upparbetade inkomster utan någon slags motprestation. Till följd av detta så sker överföringen av arbetsinkomsterna till ett eget konto hos försäkringsbolaget och sedan har man ett sidoavtal med försäkringsbolaget som aldrig kommer till känna hos skattemyndigheten.⁹⁶

I detta fall så överförs aktier i ett företag som ännu inte har börjat bedriva någon verksamhet och någon reavinst redovisas därför inte heller vid överföringen. Med hänsyn till de särskilda villkor som är förenade med överlåtelsen (som bl.a. innebär att delägaren har kvar det bestämmande inflytandet och oinskränkt förfogar över bolagets framtida verksamhet och vinstmedel) finns det enligt SKM starka skäl att ifrågasätta om någon överlåtelse alls skall anses ha skett. Skulle så ändå vara fallet så borde de belopp som överförs till ägarens försäkring jämföras med lön, tilläggsköpeskilling eller utdelning, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet och beskattas därefter.⁹⁷

⁹⁵ Skatteundandragande med hjälp av utländska kapitalförsäkringar, Rättsnytt 4/99.

⁹⁶ Skatteundandragande med hjälp av utländska kapitalförsäkringar, Rättsnytt 4/99.

⁹⁷ Skatteundandragande med hjälp av utländska kapitalförsäkringar, Rättsnytt 4/99.

6 Förmånstagare

Sätter försäkringstagaren in en annan person som förmånstagare till det belopp som utfaller från kapitalförsäkringen uppkommer frågan om arvsbeskattning respektive gåvobeskattning på detta belopp. Detta är ett område där kapitalförsäkringen kan användas för att undvika stora skattekostnader då försäkringsbelopp som tillfaller valfri förmånstagare är skattefritt inom vissa gränser. Genom ett förmånstagarförordnande bestämmer försäkringstagaren, det vill säga den som äger försäkringen, vem som skall ha rätt till försäkringen om någon utbetalning inte görs.

Ett förmånstagarförordnande aktiveras vid försäkringstagarens eller den försäkrades död. Det är endast försäkringstagaren som har rätt att göra ett förmånstagarförordnande. Försäkringsbelopp som utbetalas under tiden försäkringstagaren lever utbetalas till försäkringstagaren. Denne kan dock bestämma att någon annan skall få det utbetalade beloppet och skall då göra ett förmånstagarförordnande som reglerar detta, ett så kallat livsfallsförordnande.⁹⁸

Vad make/maka får som giftorätt är fritt från arvs och gåvoskatt. Vidare är hälften av vad som tillfaller försäkringstagarens make eller registrerad partner i egenskap av förmånstagare skattefritt.⁹⁹ För belopp som tillfaller förmånstagaren på grund av utmätningsfri kapitalförsäkring, som tagits på försäkringstagarens eller hans makes liv och som inte är livränteförsäkring, gäller ett grundavdrag om sex basbelopp för det år varunder skattskyldigheten inträdde. Genom att dela upp den förmögenhet som finns i kapitalförsäkringen på barn och barnbarn så kan gåvo- och arvsskatt undvikas på väldigt stora belopp. Låt säga att en försäkringstagare har två barn och tre barnbarn vilka alla står som förmånstagare i försäkringen. Dessa kan tillsammans mottaga ett belopp på över en miljon (1 098 000kr. beräknat på basbeloppet för år 2000, 36 600kr. x 6 x 5). Det kan också nämnas att det är främst när arvsskatten är minst 20 % som det lönar sig med kapitalförsäkring.¹⁰⁰

En kapitalförsäkring kan sägas omfatta ett visst "kapital" som utbetalas efter försäkringsfall medan utbetalning från en livränteförsäkring efter försäkringsfall dels avser en livsvarig eller temporär "livränta", dels förutsätter att viss eller vissa till denna ränta berättigade personer är i livet.¹⁰¹ För att kapitalförsäkringen skall vara utmätningsfri krävs följande.

⁹⁸ [http://taz.vv.sebank.se/cgi-](http://taz.vv.sebank.se/cgi-bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm)

[bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm](http://taz.vv.sebank.se/cgi-bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm)

⁹⁹ 12 § 1 st. IL.

¹⁰⁰ Så slipper du arvsskatten, Annika Creutzer, Privata affärer, nr. 4 april 2001, s. 46.

¹⁰¹ Handledning för internationell beskattning 1999, 2.5.1 Livförsäkring.

- Den skall vara tecknad på eget eller makens liv (observera ej sambos liv).
- Avtalad inbetalningstid är minst 10 år.
- Inbetalningen är jämnt fördelad över försäkringstiden.
- Vid utbetalning skall förmånstagare vara insatt.¹⁰²

Får förmånstagaren inom en tioårsperiod flera förmånstagarbelopp från samma person, görs beräkningen av gåvans skattepliktiga värde på följande sätt. Från varje årligt utfallande belopp avräknas ett grundavdrag om sex basbelopp för det år då skattskyldighet inträdde för det senaste förvärvet minskat med det belopp som tidigare utnyttjats som avdrag.¹⁰³

Exempel

Basbeloppet var för åren 1990-1992 respektive 29 700 kr., 32 200 kr. och 33 700 kr. En person får under ovan nämnda förutsättningar utbetalningar om 175 000 kr. vart och ett av dessa år (utan att ha fått förfoganderätten till försäkringen). Avdragen beräknas sålunda. 1990: Hela det utfallande beloppet, som understiger 6 x 29 700 kr. är skattefritt. 1991: Avdraget minskas med det avdrag som utnyttjades föregående år och blir alltså 6 x 32 200 kr. – 175 000 kr. = 18 200 kr. 1992: Avdraget minskas med de föregående årens sammanlagda avdrag och blir 6 x 33 700 kr. – 193 200 kr. = 9 000 kr.

Det som tillfaller någon på grund av förordnande som avser utländsk försäkring skall vid beräkning av arvsskatt behandlas som om det hade tillhört boet och tillagts förmånstagaren genom testamente. Detta gäller dock inte om försäkringen, om den inte varit utländsk, hade varit en livförsäkring, som är en kapitalförsäkring utan att för den skall vara en livränteförsäkring. Vidare skall den ha tagits å försäkringstagarens eller hans makes liv samt att den rätt som försäkringsavtalet ger inte kunnat tas i mät för någonders skuld.¹⁰⁴

¹⁰² [http://taz.vv.sebank.se/cgi-](http://taz.vv.sebank.se/cgi-bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm)

[bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm](http://taz.vv.sebank.se/cgi-bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm)

¹⁰³ Handledning för gåvobeskattnings, 2000, 11.2, Förmånstagarförvärv.

¹⁰⁴ 12 § 7 st. II

7 Avslutning och analys

Kapitalförsäkringar kan alltså användas på en mängd olika sätt för att sänka den personliga beskattningsbördan. För privatpersoner är den aktuell inte bara vid vanligt sparande utan även vid förmögenhetsöverföringar till släkt och vänner.

De utländska försäkringarna har under 1990-talet och i och med avkastningsskattens utvidgning, kommit att närma sig beskattningssläget som gäller för de kapitalförsäkringar som har tecknats inom landet. Staten täpper mer och mer till de eventuella luckor som finns i lagstiftningen och kommer förmodligen även att ta bort de fördelar, i beskattningen, som finns att uppnå genom att använda kapitalförsäkringar. Även de fördelar som finns tillgängliga vid ett bestämmande av förmögenheten kommer troligtvis att försvinna. Här syftas främst på de belopp som kan hållas undan från exempelvis den vårdavgiftsgrundande förmögenheten samt vid bestämmande av studiestöd som ovan har diskuterats.

Premieskatten som utgick på de utländska kapitalförsäkringarna före år 1998 kritiserades och underkändes av EGD. Avkastningsskatten som infördes i dess ställe har undanröjt några av de hinder för den fria rörligheten som premieskatten uppställde. De utländska försäkringarna är dock inte helt att jämställa med de svenska vid beskattningen ännu. Det är inte samma skattesubjekt vid avkastningsskatten och beskattningen är fortfarande inte densamma angående de två olika försäkringsformerna. Detta gör att vid en EG-rättslig prövning av avkastningsskatten i förhållande till fördragets diskrimineringsförbud och bestämmelser om fri rörlighet är utgången inte självklar. Det kommer att bli intressant att se hur det går när den prövas, vilket enligt min mening bara är en tidsfråga. Det är inte troligt att den kommer att få förbli ogranskad när det är så många privatpersoner som drabbas av dess regler.

De problem som finns när det gäller skatteflykt i och med de upplägg som görs med olika företag som är placerade i skatteparadis är svåra att komma till rätta med då insynen i dessa verksamheter är starkt eller helt avskuren. Det blir en ond cirkel då skatteparadisen tjänar stora belopp på alla de företag som etablerar sig där och vill inte på något sätt bli av med denna inkomstkälla. Alla andra stater förlorar i sin tur ofantliga belopp i uteblivna skatteintäkter och detta får till följd att den offentliga sektorn blir lidande, det måste göras nedskärningar och onödigt höga avgifter måste tas ut av medborgarna för de tjänster som staterna tillhandahåller.

Sverige är ett land som ligger högt upp på listan vad det gäller skattesatserna för tjänsteinkomster. Detta gör att många vill utnyttja alla möjligheter som ges för att minska dessa kostnader. Då skatterna inte är lika i alla stater kommer det alltid att göras transaktioner till utlandet för att göra så stora

vinster eller rättare sagt så små skatteförluster som möjligt. Utan ett fungerande internationellt kontrollsystem kommer detta inte att kunna undvikas utan stora belopp kommer att undanhållas från beskattning i Sverige. Att fullt komma till rätta med problemet går antagligen inte så länge det finns skatteparadis som kan dra nytta av sina förmånliga skatteregler för att locka till sig investerare på ett otillbörligt sätt.

Litteratur- och källförteckning

Böcker

- Gefvert, Johan Svensk premieskatt var olaglig, FAR INFO nr 10 1998
- Ståhl, Kristina,
Persson Österman, Roger EG-skatterätt, Uppsala 2000
- 2000 - Handledning för beskattning av inkomst och förmögenhet m.m. vid 2000 års taxering, Riksskatteverket, Stockholm 2000
- Handledning för internationell beskattning 1999, Riksskatteverket, Stockholm 1999
- Handledning för gåvobeskattning, 2000, Skatteförvaltningen, Riksskatteverket, Stockholm 2000
- Handledning för internationell beskattning 2000, Riksskatteverket, Stockholm 2000

Tidskrifter

- Larsson, Leif Om livförsäkringar – särskilt de utländska, Skattenytt nr. 5/97
- Bergendal, Lars Beskattningen av sparande i utländska försäkringar, Svensk Skattetidning 2/97
- Muten, Leif Varför är internationell skatteplanering och skatteflykt populärare nu än förr. SkatteNytt 1997
- Ewalds, Nina Beskattningen av utländska kapitalförsäkringar hinder för fri rörlighet inom EU, Skattenytt 2000
- Norell, Kurt Skatteflykt – internationella kontrollfrågor, Skattenytt 1997, nr 11.
- Baran, Mahmut m.fl. Skatteundandragande med hjälp av utländska kapitalförsäkringar, Rättsnytt 4/99
- Thulin, Pontus 2.1 Omvandling av kapitalförsäkringspremie till ränta, Rättsnytt Nr 5/99

Creutzer, Annika

Så slipper du arvsskatten, Privata affärer, nr. 4
april 2001

Internationella källor

Commission of the European Communities, Supplementary Pensions in the Single Market. A Green Paper. COM (97) 283 final, Bryssel 10.6.1997.

OECD 1992: Model Tax Convention on Income on Capital. Volume I.
Model Convention Commentary

Offentligt tryck

Ds 1996:27, Beskattningen av utländska kapitalförsäkringar,
Finansdepartementet

Prop. 1995/96:231, Fortsatt reformering av beskattningen av utländska
kapitalförsäkringar

Svenska författningar

Inkomstskattelag (1999:1229)

Lag (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

Lag (1990:662) om skatt på vissa premiebetalningar

Lag (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt

Lag (1986:468) om avräkning av utländsk skatt

Taxeringslag (1990:324)

Internet

<http://www.folksam.se/foraskring/person/kapitalforsakringar.htm>

[http://taz.vv.sebank.se/cgi-
bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm](http://taz.vv.sebank.se/cgi-bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm)

[http://taz.vv.sebank.se/cgi-
bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm](http://taz.vv.sebank.se/cgi-bin/pts3/pow/index_tl.asp?ss=/pow/privat/spara/forsakring/default.htm)

<http://www.pensionspara.nu/kapitalforsakring.htm>

Rättsfallsförteckning

Sverige:

Kammarrätten i Stockholm, mål 7645-1998

RÅ 1989 not. 373

EG-domstolen:

Mål 270/83, *Commission v. France* [1986] ECR 273 (Avoir Fiscal)

Mål C-118/96 *Jessica Safir ./. Skattemyndigheten i Dalarnas län* [1998] ECR I-1897.

Mål C-204/90 *Bachmann v. Belgium* [1992] ECR I-249 (Bachmann)

Mål C-250/95 *Futura Participations SA ./. Administration des contributions* [1997] ECR I-2471